Jüdische Pester Zeitung.

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דרײמאל װאָכענטליך
מאָנטאג, מיטטוואָך אונד פרייטאג.
אונד קאָסטעט
פיר עסטרייך-אונגארן
גאנציעהריג 8 גולדען אסטר. װע.
האלביעהריג 4 גולדען אסטר. װע.
פירטעליעהריג 2 גולדען אסטר. װע.
פירס אויסלאנד
גאנציעהריג 9 גולד. — קר. א. װע.
האלביעהריג 4 גולד. 50 קר. א. װע.
פירטעליעהריג 2 גולד. 25 קר. א. װע.

יודישע פעסטער צייטונג

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומעריען,
אונד דער פרענומעראציאָנס-טערמין
בעגיננט מיט דעם עמפפאנגע דעם
ערסטען בלאטטעס.

דיא רעדאקציאָן בעפינדעט
זיך אין
פעסט,
װייטצנער בולװאר נומ׳ 29,
װאָהין מאן אויך דיא פרענומעראציאָנס-געלדער צו זענדען בעליעבע.

Nr 61 זעכצעהנטער יאהרגאנג — פעסט, מיטטוואָך ד׳ סיון ה׳ תרמ״ד. — Pest, den 28. Mai 1884

דיא בעפאָרשטעהענדען רייכסטאגסוואהלען אונד דיא אונגארישע יודענהייט.

קיין פארלאמענט דער װעלט איבט איינען זאלכען ענטשיידענדען איינפלוסס איף דיא געשיקקע דעס לאנדעס, װיא דאס אונגארישע. דיא קראָנע אינטערװעניערט ניכטס אהנע װיססען אונד װיללען דער פאַרלאמענטאַרישען רעגירונג. דיא רעגירונג װיעדער קאנן ניכט איינען איינציגען בישטאבען איינעס געזעטצעס אימאנדערן, װענן איהר דיא מעהרהייט דער רייכסטאגסאבגעאָרדנעטען איהרע צושטיממונג ניכט גיבט. װענן דיא מעהרהייט צ. ב. איין געזעטץ, װעלכעס דיא רעגירונג פאָרלעגט, ניכט אננעהמען װילל, מוס דיא רעגירונג דיעזעס געזעטץ צוריקציעהען אונד איין אנדערעס, װאס דער מעהרהייט זא געפאַללט, פאָרלעגען, אָדער װענן דיא רעגירונג דאס ניכט װילל, דאנן בלייבט איהר ניכטס איבריג, אלס אבצודאנקען. דיא נייע רעגירונג װירד דאנן אימטער אויס דער מיטטע יענער פארטייא געװאהלט, װעלכע דיא מאַיאָריטאַט דעס אבגעאָרדנעטענהויזעס אויסמאכט. איינע רעגירונג, װעלכע איום פארלאמענטע ניכט דיא מאַיאָריטאַט האט, קאנן זיך אין אונגארן ניכט צװייא מאָנאטע ערהאלטען. דאס לאנד װירד אלזא אייגענטליך ניכט פאָן דער רעגירונג, זאָנדערן פאָן דער מאַיאָריטאַט דעס אבגעאָרדנעטענהויזעס רעגירט. דאס איזט איבריגענס אויך אנדערסװאָ דער פאלל, װאָ פארלאמענטאַריש רעגירט װירד. װאס יעדאָך אנדערסװאָ דער פאלל ניכט איזט, איזט דער אונגעהייערע איינפלוסס, דען דאס אונגארישע פארלאמענט אויף דיא אָפפענטליכע מיינונג דעס לאנדעס אויסאיבט.

דאס אונגארישע פארלאמענט איזט אים אייגענטליכען זינגע דעס װאָרטעס דער מיטטעלפונקט אונד דאס העַרץ דעס לאנדעס. דעם אונגארישען פארלאמענטע גיבט ניכט דאס לאנד דיא ריכטונג, זאָנדערן אומגעקעהרט, דאס פארלאמענט גיבט דעם לאנדע דיא ריכטונג. ניכט דאס געשיעהט אים פארלאמענטע װאס דאס לאנד װילל, זאָנדערן דאס איינציגע געשיעהט אים לאנדע, װאס דאס פארלאמענט װילל. דיא װיכטיגערען פראגען אים פארלאמענטע װערדען אים לאנדע אייפריגסט בעשפראָכען; עס בילדען זיך פארטייען, װעלכע זיך דיעזער אָדער יענער אנזיכט אנשליעססען. עס ענטשטעהען שארפע דישפוטאציאָנען, פיינדזעליגקייטען אונד ניכט זעלטען אויך שלאגערייען; ניכט דאס לאנד מאכט אלזא דיא פארטייען אים פארלאמענטע, זאָנדערן אומגעקעהרט: דאס פארלאמענט מאכט דיא פארטייען אים לאנדע. בייא אונס איזט אלזא ניכט דאס פארלאמענט דער טרייע שפיעגעל דעס לאנדעס, זאָנדערן דאס לאנד איזט איין שפיעגעל דעס פארלאמענטס; װאס אים פארלאמענטע געשיעהט, װירד אים לאנדע איבעראַלל נאכגעאהמט. אונד דאס איזט ניכט גוט זא, אונד דאס איזט אנדערסװאָ ניכט דער פאלל. זאלל איך עטװא איין ביישפיעל אנפיהרען?

נון זא בליקען װיר דענן אים איינע יאהרע צוריק: אין נור זעהר װעניג לאנדערן דער װעלט העררשטע איין אייפריגערעס פערהאלטניס צװישען דען קאָנפעססיאָנען, װיא בייא אונס. זעהר פיעלע אים לאנדע קאמען ערסט יעטצט דאראויף, װיא גליקליך זיא פריהער װארען, װיא פריעדליך אונד פריינדשאפטליך יודע אונד קריסט מיטאיינאנדער פערקעהרטען, װאס זיא דאמאלס גאר ניכט בעמערקט האבען, װייל זיא זיך גאר ניכט אנדערס פארשטעללען קאנטען, אונד נון בעטראכטען װיר דיא היעזיגען צושטאנדע, דיא פערבימטערונג, װעלבע צװישען אונס אונד דען ניכטיודען הערשטע. היםמעל! װעלך אין דיעזער אינטער־ עסענט! עס איזט דיעס איין זעהר טרייעס קאָפיטעל אונד איך פערװיילע ניכט גערן דאבייא. לייזער קענגט עס יעדער פאָן אונס גענויא, דענן עס ניכט דיעזען גלייבענסגענאססען אים לאנדע, דער ניכט אין דיעזער ריכטונג איזגענד װעלכע ביטטערע ערפאהרונג געמאכט האט. איך פראגע נון, האט זיך דער יודענהאסס אין אונגארן אויס דעם פאלקע הערויס ענטװיקעלט? איזט דיא אנטיסעמיטישע בעװעגונג אים לאנדע ענטשטאנדען, זא דאס מאן זאגען קאָננטע, דאס זיא איינע נאטורנאָטהװענדיגקייט װאר? ניין, דער אנטיסעמיטיסמוס איזט פאָם פארלאמענטע אויסגעגאנגען. איין מאנן פאָן איינער פיקסען אידעע בעפאללען, שטעללטע זיך הין אים פארלאמענטע אונד פערקינדעטע דאס נור דיא יודען דיא קװעללע אללעס איבעלס אים לאנדע זייען אונד דער ערסטע שטאס צור יודענפיינדליכען בעװעגונג אים לאנדע װאר געגעבען. װארע דערזעלבע מאנן, ניכט אלס אבגעאָרדנעטער, פאָן דארט צו דארט געצאגען, האטטע ער יעדען איינצעלנען אים לאנדע אייפגעװיבט אונד איהם זיינע װאהנװיטציגען אידעען מיטגעטהיילט, געװיסס, ניעמאנד האטטע פאָן איהם קענטניס גענאממען, אָדער מאן האטטע איהן האכסטענס דעם אינטערזוכונגסריכטער אָדער דער אירענאנשטאלט איבערגעבען, װייל ער אבער דאסזעלבע אים פארלאמענטע געטהאן האט, פאנד ער נאכאהמער אים לאנדע אונד דער אנטיסעמיטיסמוס װאר געמאכט. איין צװייטער מאן פאָן נאטור אים בעסטיאַליש װילד, אהנע געװיססען, אהנע טאלענט אונד אהנע װיססען, הינגעגען לייכטפערטיג אונד פערשװענדעריש, דער זיין גאנצעס בעדייטענדעס פערמאגען צװישען װיין, קארטען, צייגערן אונד לייכטזינניגען פרויענצימערן פערגידעט האט, געלאנגט מיט הילפע צװייער גאנאטישער יודען איף אירגענד איינער װייזע אינס אבגעאָרדנעטענהויז, דיעזער װיעדער שטעללט זיך הין אונד פערקינדעט אים פארלאמענטע דיא מאללע לעהרע דעם ריטועללען מאָרדעס אונד — טיסא־עסלאר װאר געמאכט. װענן עס איינעס אבגעאָרדנעטען הייטע איינפאללען װירדע דען אנטראג צו שטעללען, דען בלאקסבערג פאָן בודאפעסט נאך קעטשקעמעט הינאיבערציששעבען, איך צװייפלע אב זיך ניכט אין אונגארן לייטע פינדען, דיא זיך פיר דיעזע „אידעע“ בעגייסטערן װערדען.

װארום איך דיעס אללעס היער געזאגט האבע, אונד אין װעלכעס צוזאממענהאנגע דיעזע אומשטאנדע מיט דען בעפאָרשטעהענדען רייכסטאגסװאהלען אונד מיט דער אונגארישען יודענהייט זינד, װילל איך דען געעהרטען לעזערן זאָפאָרט ערקלארען:

זייט דעם דיא אונגארישען יודען אים יאהרע 1867 אלס גלייכבערעכטיגטע בירגער דיעזעס לאנדעס געזעטצליך אנערקאנגט װאָרדען זינד, האט עס קיינע אבגעאָרדנעטענװאהל אים לאנדע געגעבען, דיא פיר דיא אונגארישע יודענהייט פאָן זאָלבער װיכטיגקייט געװעזען װארע, אלס דיא, װעלבע אים קאָממענדען מאָנאטע פאר זיך געהען װירד. דיעזער רייכסטאג װירד איבער דאס שיקזאל דער יודען אין דיעזעם לאנדע ענטשיידען; דיעזער רייכסטאג װירד ענטשיידען, אב װיר אין צוקונפט אלס בירגער אונגארנס אין פריעדען אונד איינטראכט מיט דען איבריגען קאָנפעססיאָנען אונס פאָרט ענטװיקעלן אָדער אב װיר פערפאָלגט אונד געהעצט, געשמאהט, פערלייםדעט אונד בעזודעלט איין יאמטערלעבען אונד אינטעראָלעבען לעבען פירסטען זאללען. זעהר פיעל האנגט פאָן איך אב, מהייערע גלייבענסגענאססען! זאָנגט זא ניכט, דאס איין אבגעאָרדנעטער אם ענדע ניכט ענטשיידעט. דיא רעגירונג װירד אהנעהין דיא מאַיאָריטאַט האבען, אָדער: זאלל איך מיך דען אללײן פירס יודענטהום אפפערן אי׳ ז׳ װ׳. איהר האבט עס געזעהען, װאס איין אבגעאָרדנעטער אים שטאנדע איזט. איהר האבט עס געזעהען, דאס דיא רעגירונג טראָטצדעם זיא בייהער אין דער מאַיאָריטאַט װאר, דען אנטיסעמיטיסמוס דאך ניכט פערהינדערן קאָננטע. אים אונגארישען פארלאמענטע קאנן יעדער אבגעאָרדנעטע זעהר לייכט צום המן װערדען אונד אונבערעכנבארען שאדען חס ושלום אנריכטען, דארום זייט איף דער הוט אים גאָטטעס װיללען! יעדער איינצעלנע יודע מוס זיך זא בעטראכטען, אלס װארע אויסשליעסליך ער בערופען, דאס יודענטהום צו רעטטען. נור ניכט לייכט נעהמען דיא זאכע! לאססעט אויך ניכט איינשיכטערן, װאנקעט ניכט, אונד צאגעט ניכט!

* * *

דיא אונענדליכע װיכטיגקייט דער בעפאָרשטעהענדען רייכסטאגסװאהלען האבען אינס דאצו בעװאָגען אונד אונזערע לעזער שטיממען גערייזט מיט אינס איבעראיין, דאס װיר יעדע נאכריכט דער װאהלבעװעגונג, װעלבע ענטװעדער פאָם לאגער דער אנטיסעמיטען אָדער פאָם לאגער דער יודען אָדער בעקאננטער יודענפיינדע איינפ־ טרעט, אונזערען לעזערן איינפאַס ראשעסטע אונד גענויעסטע מיטטהיילען. װיר האבען בעדייטענדע אָפפער געבראכט, אום דיעס מאגליך צו מאכען, דאמיט אונזערע לעזער פאָן אללעם, װאס אין דער װאהלבעװעגונג אונס אנגעהט, אונטעררירטעט זיין זאללען.

צור װאהלבעװעגונג.

דיא נירעדהאזאער אנטיסעמיטען האבען קארל סאלאי, דען אנטיסעמיטישען פרייװאטאנקלאגער אים טיסא־עסלארער פראָצעסע צו איהרעם קאנדידאטען אויסערקאָרען. אם טאגע דער קאנדידירונג איזט אין קאָפּאשװאר פאָן זייטע דער אונאבהאנגיגקייטספארטייא פאלגענדער אויפרוף פערעפפענטליכט װאָרדען: בירגער דער רייגען אונאבהאנגיגקייטס פארטייא! דיא גרינדע, װארום װיר קארל סאלאי צום קאנדידאטען ניכט האבען װאללען (דיא אנטיסעמיטען האבען נאמליך סאלאי אין טשורגא נאבסט קאָפּאשװאר אלס אנטיסעמיטישען קאנדידאטען אויפגעשטעללט) זינד אויך, דיא איהר דיעזען מענשען זייט יאהרען קעננט, בעקאננט: איהר װיססעט עס, דאס סאלאי איין מאנן אהנע פרינציפּ אונד אהנע קאראקטער איזט, איהר װיססעט, דאס איהם ניכטס הייליג איזט, דאס ער פיר געלד צו אללעס צו האבען איזט; ער בעשימפפטע הייטע דיא יודען, ער װירד מארגען דיא אנטיסעמיטען בעשימפפען, װענן דיא יודען איהם געלד, אבער פיעל געלד געבען װערדען; יעטצט גלייבט ער אלס אנטיסעמיט בעססער זיין אויסקאממען צו פינדען, זא איזט ער אנטיסעמיט; איהר װיססעט דאס דיעזער מענש העררין אונד געװיססענלאָז איזט, זא דאס אין קאָפּאשװאר דיא שטערבענדען פאטער

„מיטעלאלטערלעכע ערשיינונגען, וועלכע זיך אם פאר־אהנ אן מאנכען אדטען געגיינט האבען אונד דיא שאפ־אטדע אונס געזיכט ערעם עכטען אונגארס געטר־עבען האבען, זונד פרעמדע אויסגע־בוידטען, דיא פערפאלגונג דער יודען איזט אין רום לאנד אונד דער מאללדי אין ווילדער פארם אויפגע־טרעטען, דיא איידלעדרען דער פאנאטיזמוס גע־לעדעדטען אין בעדלין, פראג אונד דרעזדען, האבען לידדער איר דויר אייגיג נאכבעזטער אונד צוויאר איך זאלכע געפיגדען, דיא אידדע שטעללונג אלס דייבסטאנס־מיטגלידדער, דאס בייא אונס הערד־שענדע פערזאיגונגעכט אונד דיא פרעסבייהייט צור אנפאכונג דעם גלויבענס אונד דאסענהאפטעס מיסבדייבטען.“

אן אייגעם פרייען לאנדע, בייא אייגעם פרייען פאלקע קאנן דיא רעכטגלייכהייט נידכט פאן דעם רעליגיאנסבעקענגנישסע, דער מענשענראסע אדער דעם שפראכענאונטערשיעדעם אבהענגיג גמאכט ווערדען; מאן אידדע, ווענן מאן מיינט, דאס דער צוגעללאזע הויפ אן דער שוועللע דיעזעם אדער יענעם גלויבענסבעקענגנישסעס, דיעזער אדער יענער נאצאנאלטעם שטעהען בלייבט, דיעזע בע־גונגען מאן מיט דער אויסדרוקונג אונד פערפאלגונג דער יודען, מאדגען צעדעם דער פאבעל דארטהין, וואס עטוואס צו פירדען דאפפט.

דאס איזט דער וועלטענלויף; אך בייסטע זיא דאהער אינשטאנדנסס: ווייזען זיא עדען צוריק, דער מיט דעדליא אנשטאיגען אן זיא הערא־נדע־טען זאללטע. אך זאגטע עס בעדיישס, דאס דיא פרעסבייהייט, דיא רעדעפרייהייט, דאס פערזאמט לונגס־רעכט, וועלכעם בייא אונס אן אייגעם זאלכען מאסע בעשטעהען, וויא אן נאר קיינעם אנדערען לאנדע איידאפאס, עס מאגליך געמאכט האבען, דאס דיא עראבטערונגען דער דייטשען געלעדדטען בייא אונס אן טראטזלבקייט איזסגעאדטעט זונד, אך עבען אים אינטערעססע דער פרייען ערדע, דער פרייען פרעססע אונד דעם פערזאמלונגס־רעכטעס בייטטע אונד ערמאהנע אך דיא, ווענן צוריקגווייזען, דער דורך דאס פערבלעגדעם, דיא געמיטהער איפפרייטע אונד דער ערדע, דעם גוטען רוף אונד דען קרדדיט אינגאנדס בעדייטס אויעד זעטצלוכען שאדען צוגעפיגט האט.

אין בודאפעסט ווערדען דיא אבגעאדדנעטען ווייהנען אם 13. יוני אלזא גלייך אם ערסטען טאגע דעם ווייהלטערמינעס שטאטפיגדען.

פערשיעדענע נייאנדייטען.

* (צום טיסאעסלאדער פראצעס.) דיא ראגיגל. אבערשטאאטסאנוואלטשאפט ערהיעלט נעסטערן פאם ראגיגל. גערכטסהאפ אין גיעדיהאזא דאס אידטהייל דעם אבערכטען גע־רכטסהאפעס אים טיסא עסלאדער פראצעססע צו־געשטעללט. דיא שטאאטסאנוואלטשאפט ערטהיל־טע דעם גיעדיהאזאר שטאאטסאנוואלטע דיא ווייזונג, דיא אנדערטהיילונג זאממטליכער אקטען אין דיעזעם פראצעססע צו פערלאנגען אונד דיע זעלבען דער אבערשטאאטסאנוואלטשאפט הערויפ־ציזגדען, דאמיט גענגען דיא שולדראנגעגדען אר־נאנג דער אינטערזוכונג דאס פערפאהרען אייג־ליעטע ווערדען קאנגע.

* (פייערבריגסטע.) וויא אין טע לעגראמם אים לעמבערג מעלדעט, איזט דיא שטאדט בודישטויא (אין גאליציען) פאסט פאללשטאנדיג גיע־דערגעפאנגען. דיא איגיאדגעשאפט איזט לייבער פאסט איסשלעסלוך אים יודען בעשטאנדען, ווע־בע עטצט דעם גראסטען עלענד עגטגעגגעזוהדען. — גיכט מינדער האט דיא שטאדט בעלז, (וואהנאדט דעם פיעלבערהמטען בעלזער רבי) פאן אייגער פרכטבארען פייערבריגסט געלידטען, דורך וועלכע אין גראסער טהייל דער שטאדט אין אשע פער־וואנדעלט ווערדען איזט. — אייך אין ערלי־בראך פארגעסטערן אם שטאצאנסגעבידדע פייער איס, וועלכעם זאממטליכע מאגאצינע, דיא מיט וואארען פאללל וואדען, איגאשעדטט, דער שאדען איזט אין זעהר גראסער.

* (טאד דורך איינען פליי־גענשטיך.) דיא בייא דעם הויזבעזטעער אאוף קארטשאקע (שטאדטגאססע נר׳ 15) בע־דיענסטעטע קאכין אלאנא טראוטען וואדדע דיע־זער טאגע פאן אייגער וואנגאנגען פפערדעפליעגע גשעשטאכען. דאס מאדכען בעאכטעטע, דעם גיכט ווייזער. אם נאכסטען מארגען וואר דער אלטע שטארק גשוויאללען אונד קאנשטאדטע דער הערבייגעפיגע ארצט דר׳ גאלדשטיין אייג בלוטפערגיפטונג. דיא בעדייערנסווערטהע וואדדע אין דאס ראכוסשפיטאל בעפאדדערט, דאך עדווייע זען זיך אללע וואאדט אנגעוואנדטען ארצטלכען מטטעל אלס וודקונגסלאו אונד איזט אילאנא טראוטען געסטערן אן דען פאללען דעם פלעגעגי שטרעם געשטאדבען.

* (אייגע צווייטע באדבארא אובריק.) אים אגראם ווערד גשריעבען: זיט אייגעגר צייט פאנד דער אין גערכט פערבריטונג, וועלכעם דיא אגראמער בעפאלקערונג אין נכט גע־רינגע אייפרעגונג פערזעטצט. מאן ערצאהלט זיך: אים ראטההויזקעללער דיא אייגע פערזאן לאנגער צייט בייא וואסער אונד בראד אייגשפערדט, אינ־טער אומשטאנדען, דיא לעבאפט אן דען פאללל באכבארא אובריק ערגאנגדטען. הערבער ווערד פאן פערטרעגנטהייל־דער זיטט פאללגעדעם בע־רכטעט: דער בעזטער אייגעם הויזען פערזי־פגען הויזעם לעם פאר עטוא 5 מאנאטען זיגע שטעקע אדער צערהאבטער, נאמענס מע־ציין, פערהאפטען, זיט דעם מאמענט דער פערהאפטונג איזט דאס מאדכען נכט מעהר איס דעם ראטה־הויזקעללער הערויסגעקאממען, זעלבסט בעיגעגנ־טעטע דער פאליציא וואוסטען פאן דער עכטס־טעגען דעם מאדכענס נכטס־פגור אייגען פערטרוי־טען וואר דיא אנגעלעגענהייט בעקאגגט אונד דעזע בעאבאכטען דאס טעפפטע שטללשווייגען. דער שטעפ אדער צערהאפטער דעם מאדכענס וואירדע צוואר אפטעם בים מאגיסטראט געזוהען אונד אין אינגעללגען אמטערן מיט צופאלראממעגדסטער האפלבקייט עמפפאנגען. דאך גיע וואר דיא רעדע פאן דעם אייגגשפערדטען מאדכען, נאר דעם עכ־טען לייבע, וואגדען אם לאדפע. פאר לייד אונד נאטה דער פערצווייפלונג, דעם וואהנזינגע נאהע, לייגע אים דאסהויזקעללער אונד פלעהע מיט הערצגע־יסעדער שטיממע נאך גערעכטע קיט. דען זיא ראה בעראנלגדען זיבערהייט וואכמאנגערן הופ זיא שטעטס עגטגעגען: „לאסט מיך דאך הייגגס אים דיעזעם עלעדען ראטטעגי לאפפן! דאכט ערבארמען מיט מיר! בין אך אייגע פערבעבעדען, אבערגעבען מיך דעם גערכטע; וווגען אך קראנק בין, לאסטעט מיך אגס שפטאל אבער־פרכען; ווענן אך אידונגג בין, זא וועדדעט מיך אגס אדרעגוויז. אבער הער מיך צוגרונדע געהען צו לאססען, איזט גענגן עדעם רעכט אונד גזוזעטען.“ וויא עס גין פעסטגשטעללטע וואירדע, האבען דיא שטראפגגע דיא וואהרהייט גשפפאכען. — דער אגראמער בירגערמייסטער איזט גין פאן האבאכט באדער זיטט אויפגעפאדדערט וואירדען, אייגע שטרעגגע אינטערזוכונג אן דער בעזאגטען אנגלע לעגגהייט אייגזוליטען.“

פרענומעראציאנס־איינלادונג.

ווייר עזוזכען אינזערע געהרטען פרענומעראציאנס־גשטען, דעזען פרענומעראציאנס־טעמען אם 1־טען יוני 1884 צו עגדע נעהט („אם נאגין דייטליך אויף אידדע „אדרעסס־שליפפ“ אנגעגעבען איזט), אידדע פרענומעראציאנען צו ערנייערן, דאמיט דיא פערזענדונג דער בלאטטער קיינע שטאדגג עליידדע.

יידישע פעסטער צייטונג

וואטצנער בולוואר נוממער 29.

Jüdische Pester Zeitung

Waitzner-Boulevard Nr. 29, Budapest

פראנטוואדטליכער רעדאקטער: מאקס סאבאלטשי.

פרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

פרוכט	קוילאנשטע פר׳ דעקטאל	פר׳ 100 קילאגראם
קאדן	70—72	8.20—8.60
נידעדע טאדן	62	7.60—8.—
„ פיזעדע	62	7.75—8.50
האזעל	40	7.70—8.—
קוקוזזון באנאטעד	75	6.40—6.70
עדטאא אנדערעד	73	—.—.—.—
מאיזע	—	6.90—6.45
וווייגען	פר׳ דעקטאל	פר׳ 100 קילאגראם
אלטע	9.80	
	„	—.—
	„	6.52
	„	—.—
	„	6.71
	„	—.—
	„	135

זאק מעהל		
נוממער	0	18 30
	1	17 80
	2	17 30
	3	16 60
	4	16 —
	5	15 30
	6	14 50
	7	13 70
	8	12 80
	8½	11 40
דער זאק צו 100 קילאגראם		
מיט זאק פייאבאהן		

שפרייטוס אדטע מעטאדע פעסטעפע		32 25
„ „ נייע		28 75

ווייצען נאך אונגארישער	קוילאנשטע פר׳ דעקטאל	פר׳ 100 קילאגראם
	75	—.—.—.—
„	76	9.50—9.55
„	77	9.55—9.60
„	78	9.65—9.70
„	79	9.75—9.80
„	80	9.85—9.90
„	81	—.—.—.—
		—.——:—
פעסטער־באדען	75	—.—.—.—
„	76	9.75—9.80
„	77	9.85—9.90
„	78	9.95—10.—
„	79	10.10—10.15
„	80	10.25—10.30
„	81	—.—.—.—
	75	—.—.—.—
„	76	9.85—9.90
„	77	9.95—10.—
„	78	10.05—10.10
„	79	10.15—10.20
„	80	10.25—10.30
„	81	—.—.—.—
וויסענבונער	76	9.75—9.80
„	77	9.85—9.90
„	78	9.95—10.—
„	79	10.10—10.15
„	80	10.20—10.25
„	81	—.—.—.—

קורז-טאבעללע פאם 24 מאי

גלדקורז	fl.	kr.
וולנר־אויא	100	
וויקאשען	5	72
עסטרייכ־אונגארישע 8 גולדען פאר־.		
שטוק	9	68
דייטשע ריינסגאלדשטאק	59	75
20 מארק־שטיק	11	91
מאזיע וזעקל	1	25
	—	—
לאזע.		
1854־ער לאזע 4־פרעצענט שטאאטס־לאזע	124	25
1860־ער „ „ נאזעע	136	40
דעסעע „ „ אלזע	144	50
1864־ער לאזע צו 100 גולדען	173	75
דעסעע „ 50	173	50
קאזע רענטענשיין	37	—
טיזלען־לאזע	21	—
קרעדיט־לאזע	176	72
קלאמי־לאזע	41	50
לאנד־אנסטיטוט־פאריס־לאזע	115	—
אינזברוקער־לאזע	—	—
קלעזעטשע־לאזע צו 10 גולדען	—	—
קלאמיער לאזע 20	17	50
אפנער־לאזע 40	44	—
פאלס־לאזע 40	38	80
וויאלא־לאזע 10	19	—
מאלס־לאזע 20	55	—
אלאצענער־לאזע 20	22	—
סט־גענאאס לאזע 40	47	75

לאזע	fl.	kr.
פאנאנלי־לאזע צו 20 גולדען	—	23
פרינסעסר־לאזע 100	—	130
דעסעע 50	—	65
וואלדשטיין־לאזע 20	—	29
וינדישגרעץ 20	60	38
אונגארישע פרעמדע־לאזע צו 100 גולד.	—	116
פרינסעסר־לאזע	30	114
וויגעלאזע	75	127
אפפעל־פאלענשטיין־לאזע	50	98
וועכסל־פאפיערע.		
אינגלאנדישע פאונד־שטערלינגע 6%	60	122
דעסעע צו 4%	95	91
אינגלאנדישע פאפיער־רענטע	40	88
אינגלאנדישע גוטסבעזיטזפאפיערע	50	101
פרעמדע פאנאטע	20	101
דענענבורגישע	—	101
פאלנישע	—	101
בוקארעסט	50	100
אינגלאנדישע אייזענבאהן־אקטען	50	142
וויינבערגער־אייזענבאהן־אקטען	25	98
פפאלבריעפע דער אינגלאנדישען באנקען.		
קרעדיט צו 5% פרעצענט	75	101
דער אינגלאנדישען דיסקאנטבאנק צו 5% פרעצענט	75	101
דער אינגלאנדישען אלגעמיינען באנק.		
קרעדיט־אנשטאלט צו 5% פרעצ.	—	—
דער אפפע־באנק	10	97
נאדל־אפפע־באנק	10	97

Eigenthümer. Wittwe Frau M REIS. Verantwortlicher Redacteur: MAX SZABOLCSI. Budapest, 1884. Druck von Sam. Márkus, Grosse-Kronengasse Nr. 23.

איינציגער זיין געלד ערוואַרבען. איך ביטטע געניוא וואָהנאָרט, נאמען, פאמיליע אונד פערגאנגענהייט דעס בעטטעלפּפענדען יודען אנצוגעבען, דענן אללעס וויל איך פעראָפּפענטליכען, דאמיט דיא וועלט זעהען זאלל, וויא געפאָהרליך דיא יודען פיר דאס לאנד זינד, וויא זיא דיא מאראל פערפעסטען, דיא קריסטען בעטריבען אונד איהנען דאס בלוט אויסזיינגען. דער אבגעפיימטע אונד שייסליבע בעטיאר פּאָרדערט אללע אנטיסעמיטישען רעדאקטערע אויף, דיזען ווינק אייפריג צו פעראָפּפענטליכען. איין אנדערער יידישער אנטיסעמיט אונד מסור, איזט עבענפאללס אין מיטארבייטער דעס „פינגעטלענשען". ווילהעלם האַרוואטה הייסט דיא בעסטיע, אין געוועזענער אבער פּאַרטגעיאגטער ש״ין מ״ין, דער דעם „פינגעטלענשען" אונד אישטאָצי אלס תלמידיסט דיענסטע לייסטעט, אינדעם ער דיזען ליגענהאפטע אונד פערדרעהטע בעריכטע גיבט. דיא וואָרטע דעס נביא זינד לײדער היער צור וואָהרהײט געוואָרדען: „מהרסיך ומחריביך ממך יצאו".

* (דיא לאגע דער יודען אין בולגאריען.) וואָהרענד אים רומאניען פּאָרטוואָהרענד קלאגען איבער דיא בעהאנדלונג דער יודען ערטאָנען, איזט איס, בולגאריען דאס געגענטהייל צו בעריכטען. היעפאן איס נאכשטעהענדען אין ווייטערער בעווייז. אין סיליסטריא וואורדע יינגסט איינע נייע סינאגאגע איינגעווייהט. דאס דיא האָהערען אָפּפּיציערע אונד אנדערעס מיליטאר דער גארניזאן, זאָוויא דיא צייוילבעהאָרדען איינער זאָלבען צערעמאָניע ביייוואָהנטען, איזט ניכטס אויסערגעוואָהנליכעס. אבער היער האט מאן דאס גוטע איינפערנעהמען מיט דען יודען דורך בעזאָנדערען טהיילנאַמע געצייגט. דיא מיליטארמוזיק באט איהרע דיענסטע אונענטגעלטליך אן, אין באטאלליאָן אינפאנטעריע פּינגירטע אלס עהרענוואַכע אונד דיא סינאגאגע זעלבסט וואורדע פאן דעם אבערסט לייטענאנט (קאָממאנדאנטען דער גארניזאן) ערעפּפנעט. נאכדעם דער ראבבינער זיינע איינווייהונגסרעדע געהאלטען, אין וועלבער ער אין וואַרמען וואָרטען זיינען געפיהלען פיר דיא וואָהלפאהרט דעס לאנדעס קונדגעגעבען, בעשטיעג דער בולגארישע „פאפא" (פריעסטער) דיא קאנצעל אונד איבערזעטצטע אין יידענדער רעדע דיא אנשפּראכע זיינעס יידישען קאללעגען. דיא אנוועזענדען קריסטען וואַרען פאן דער פאטריאָטישען שפּראכע זא זעהר ערגריפּען, דאס זיא איינען איינענבליק דיא הייליגקייט דעס אָרטעס פערגאסען אונד איהרען געפיהלען מיט ענטהוזיאסמוס דורך דען רוף: „לאנג לעבע דיא יידישע בעפאָלקערונג" אויסדרוק פערליעהען. דיא סצענע וואר ריהרענד, אונד דאס אָפּפּיציעלע אָרגאן דער רעגיערונג בעמערקטע מיט בעפריעדיגונג, אינדעם עס דיעזעלבע בעשריעב אונד דאביא ערוואָהנטע, דאס פיעלע קריסטען וועדטהפאללע געשענקע דער נייען סינאגאגע מאכטען, דאס דיא פּאַראָיטהיילע געגען דיא פיעלען קאנפעססיאָנען אין בולגאריען איממער מעהר פערשווינדען, דאס דער פאנאטיסמוס ערלאָשע אונד איינינקייט אונטער דען בירגערן דעס לאנדעס אָהנע אונטערשיעד דער ראססע אָדער דעס גלויבענס העררשע.

* (אויס יערוזאלעם) ערהאָלט איין היעזיגער פריינד אונזערעס בלאטטעס איינע בעאונרוהיגענדע נאכריכט, דיא ער אונס בעהופס פעראָפּפענטליכונג צו איבערגעבען דיא פריינדליכקייט האטטע. דיעזעלבע לייטעט וויא פאָלגט: דיעזער טאגע געלאנגטע היער אין ערלאס דעס פאשא'ס צור פעראָפּפענטליכונג, לויט וועלכעם דיא איינוואנדערונג דער יודען נאך פאלעסטינא פאן נון אן אויפ'ס שטרענגסטע פערבאָטען ווירד. דיעזעס פערבאָט ערשטרעקט זיך אויף אללע יודען אָהנע אויסנאהמע, אונד בעטריפפט זעלבסט דיא טירקישען יודען. עס דאַרף אלזא פאן נון אב קיין יודע, וועדער צו לאנד נאך צו מעער, נאך פאלעסטינא וואנדערן, אום דארט זיינען שטאנדיגען וואָהנזיטץ צו נעהמען. ווענן איין יודע דאס הייליגע לאנד בלאָס בעזובען וויל, אום דארט זיינע געבעטע צו פערריכטען, דא איזט איהם בלאָס איין אויפענטהאלט פאן דרייסיג טאגען אונטער דער בעדינגונג געשטאַטטעט, ווענן איין איינהיימישער פיר איהן גוטשטעהט, דאס ער ניכט לאנגער בלייבט, וואָביא ער גלייכצייטיג זיינען רייזעפּאַס אלס פּפאנד דעפאָנירען מוס. אויף גרונד דיעזעס ערלאססעס וואורדע אויך דער בעפעהל ערטהיילט, דאס יעדער, דער ביז יעטצט ניכט ביי דעם קאָנזולאטע געמעלדעט וואורדע, זיך אים לויפע דיעזעס מאָנאטעס צו מעלדען האבע, ווידריגענפאללס ער זיך אין פאלעסטינא ניכט אויפהאלטען דאַרף. — פאָן דיעזער טיעף איינגרייפענדען פעראָרדנונג דעס פאשא'ס פאָן יערוזאלעם בעאייליטען זיך דיא ראבבינער יערוזאלעמס זאָפאָרט נאך זיריען מיטטהיילונג צו מאכען, דא אום דיעזע צייט פיעלע טויזענדע פאן יידישען פילגערן ביא געלעגענהייט דעס יאהרצייטטאגעס דעס ר' שמעון בן יוחאי, וועלבע אם ל״ג בעומר שטאטטפינדעט, נאך פאלעסטינא צו קאָממען, אונד ביז איבער שבועות אין יערוזאלעם צו פערווײלען פּפלעגען. — דיעזער ערלאס טריפפט פיעללייכט אונזערע אונגארישע גלויבענסגענאססען ניכט זא האַרט, אלס דען ארמען אישטאָצי. וואָהין ווירד ער נון יעטצט דיא יודען אונגארנס שיקען, דא איהנען דער וועג נאך פאלעסטינא פערשפּערט איזט?

* (דיא ל״ג בעומר פייער אם גראבע דעס ר' שמעון בן יוחאי.) דיעזער טאג איזט נאמליך דער יאהרצייטטאג דעס ר' שמעון בן יוחאי אונד טויזענדע יודען אויס דער טירקייא, פערזיען, דעס קויקאזוס א׳ ז׳ וו׳ וואנדערען הונדערטע מייליען צו פוס נאך צפת, נעבען וועלבער שטאדט דאס הייליגע גראב דעס גראָסען תנאי זיך בעפינדעט, אום דיעזען יאהרצייטטאג צו פייערן. אויף דעם גראבע דעס ר' שמעון בן יוחאי בעפינדעט זיך איין בית המדרש אין וועלבעם איין גאנצעס יאהר עשרה בטלנים לערנען. איבער דעם בית המדרש הענגט אויף איינער שטאנגע איינע גראָסע קופּפערנע ביז צור האלפטע מיט אהל געפיללטע לאמפע אונד עס איזט געברייבליך דאס דיא פילגער אין דיעזע אהללאמפע פערשיעדענע זיידענע טיבער ווערפען, וועלבע אבענדס אנגעצינדעט ווערדען, אונד איין איבראַיס העללעס ליבט פערברייטען. אין דיעזעם איינענבליקע פאנגט דיא מענגע אין פרייודיגער שטיממונג צו זינגען אונד צו יויבצען אן, וואהרענד זיא איממער רופט: בלא הדא משאן הצדיק (אללעס דיעס געשיעהט דעם טהייערן צדיקם ר' שמעון בן יוחאי וועגען). אים בית המדרש לעזען יונגע אונד אלטע לייטע דיא שוויעריגסטען שטעללען אויס דעם זוהר, זאגען אונד זינגען תהלים אונד וויינען פאר פריידע, דאס איהנען דיעזעס גליק צו טהייל וואורדע, דיעזע הייליגע שטעללע בעזובען צו קאָננען. זאָ דויערט עס ביז מיטטערנאכט פאָרט מאנבע בלייבען זאָגאר דיא גאנצע נאכט דאָרט. טאגס דאַרויף ווירד צור פייער דיעזעס טאגעס איין אבשניטט אויס דעם ספר תורה פאָרגעלעזען אונד דען פילגערן דער זעגען ערטהיילט. נאך דעם געבעטע ווערדען אום דען האָף דעס בית המדרש זיעבען הקפות געמאכט, וואָראויף דאנן דיא פילגער דיא גראבער דער פערשיעדענען תנאים אונד אמוראים בעזובען. דיא אשכנזים אין צפת וויא אויך דיא סינאגאָגען צו תבריה, חברון אונד אנדערע שטאדטע דעס הייליגען לאנדעס צינדען צור עהרע דיעזעס יאהרצייטטאגעס ערסט דען פאָלגענדען אבענד אן, וועסהאלב פיעלע פילגער אויך דיעזע פייער אבוואַרטען.

* (געמיינדע אונד ראבבינער) אים דער זאָגסט זעהר אכטבארען אונד וואָהלאָרגאניזירטען געמיינדע יאנאָשהאזא ערהאלטען וויר איבער איינען אונערקוויקליכען פאָרפאלל פאָלגענדע מיטטהיילונג. (פיר דערען פאָללער ריכטיגקייט וויר איבריגענס דיא פעראנטוואָרטונג דעם בעריכטערשטאטטער איבערלאססען) בעקאנטליך בעשטעהט אין יאנאָשהאזא זייט יאהרען איינע תלמוד תורה שולע אונטער איפּויכט דעס פאָרשטאנדעס דער חברה „לא אלמן ישראל". דיעזע שולע וואורדע נון אין פאָלגע איינעס מיניסטעריאלערלאססעס פאם דאָרטיגען שטוהלריכטער פאָר קור-

---

ראטהגעבער, אלס וועגוויזער, אלס העלפער אונד לעהרער, וואָפיר זיא פאָם פאָלקע זעהר האָכגעשאטצט וואורדען.

דער לעבהאפטע האנדעל, דען דיעזע נאך אונגארן איינגעוואנדערטען יודען בעזאָנדערס מיט באָהמען, דייטשלאנד, פּאָלען, באיערן, איטאליען אונד גריעבענלאנד בעטריעבען האבען, בראכטע דאס לאנד דען נאכבארפאָלקערן נאהער, אונד מאן געוואָהנטע זיך נאך אונד נאך דיא אונגארן ניכט מעהר אלס איינגעבראָבענע רייבערבאנדע צו בעטראכטען, דיא מאן פריהער אָדער שפּאטער, ווענן דיא נאכבארפאָלקער איינמאל דיא מאכט דאצו האבען ווערדען, אויס איירָאפּא פּאַרטיאגען ווירד, וויא דאס שאָן פריהער מיט דען הוננען אונד מיט דען אוואַרען דער פאלל וואר. מאן מאכטע זיך מיט דעם געדאנקען פערטרויט, דאס דיא אונגארן, וועלבע אין קורצער צייט גראָססע פאָרטשריטטע אויפווייזען קאָננטען, אין איירָאפּא בלייבען אונד איין נייעס גליעד אין דער פעלקערפאמיליע דיעזעס וועלטטהיילעס בילדען ווערדען. יודען האבען אלזאָ ניכט נור אן דער עראָבערונג דעס לאנדעס הערפאָרראגענדען אנטהייל, זאָנדערן עס וואר אויך צום גראָסען טהיילע איהר פערדיענסט, דאס דיא נאכבארפעלקער קיינע ניידען פערזוכע געמאכט האבען, זיא צוריק נאך אזיען צו יאגען. אלס איין דייטשער פירסט ביים דייטשען קאיזער איינען פאָרשלאג אין דיעזעם זינגע מאכטע, וויעז דער קאיזער דיערעקט אויף דען אויסגעברייטעטען האנדעל הין, דען דיא אונגארישען יודען בעטרייבען אונד מיינטע, איין פּאָלק, פאָן דעססען לאנד איין זאָלבער האנדעל אויסגעהט, ווירד מיט דער צייט געוויס איינען וויררדיגען פּלאטץ אין איירָאפּא איינגעהמען. מאן גינג דאנן מיט אללער מאכט דאראן דיא אונגארן צום קריסטענטהום צו בעקעהרען.

אין דען ערסטען יאהרען נאך דער איינפיהרונג דער נייען רעליגיאָן, שיען מאן עס אויך אנצוערקענגען, דאס עס איינענטליך דיא יודען וואַרען, וועלבע אונגארן דער ציוויליזאציאָן אונד קולטור צוגאנגליך געמאכט האבען אונד מאן ליעס איהנען איהרע פרייהייט אונד איהרע שטעללונג אים לאנדע. דענן דיא שטרענגען געזעטצע דעס ערסטען אונגארישען קאָניגס, דער אים יאהרע 1000 אונטער דעם נאמען שטעפאן דער ערסטע אין גראן געקראָנט וואורדע, האט זיך נור אויף דיא היידען, ניכט אבער אויך אויף דיא יודען בעצאָגען. דיא היידען מוססטען זיך צום קריסטענטהומע בעקעהרען אונד מוססטען אללע זאטצונגען דער קריסטליכען רעליגיאָן שטרענגע בעפאָלגען, דא זיא זאָנסט דען הערבסטען שטראפען אויסגעזעטצט וואַרען. דער יודע אבער וואורדע אין פריעדען געלאססען, ער דורפטע זיינע אלטע רעליגיאָן אויסאיבען.

דאס דיעזע איינגעוואנדערטען יודען מיט דער רעליגיאָן עס פיעל ערנסטער גענאָממען האבען אלס דיא אלטערען יידישען איינוואָהנער דעס לאנדעס, בעוויזט איינע מערקווירדיגע טהאטזאכע, וועלבע פאָן דען אונגארישען געשיכטספאָרשערן פיעלפאך ערוואָהנט ווירד.

אים יאהרע 1050 געשאה עס, דאס ר' אברהם בן זאב אונד דעססען ברודער יעקב אויס רעגענסבורג אין דייטשלאנד אן איינעם פרייטאג נאכמיטטאג מיט מעהרערען וואגען, דיא מיט וואארען בעפאקט וואַרען, פאר דער שטאדט גראן (דאמאלס אונגארנס הויפט אונד רעזידענצשטאדט) אנגעלאנגט וואַרען. דיעזעלבען וואַרען אין רוססיא (גאליציען) געוועזען, וואָ זיא פערשיעדענע וואארען איינגעקויפט האבען אונד פוהרען יעטצט מיט קריסטליכען פוהרלייטען איבער אונגארן נאך רעגענסבורג צוריק. אלס זיא איבער דען דאָנוישטראָם זעטצטען, צערבראך דאס ראד איינעס וואגענס. ביז זיא דאסזעלבע דורך איין אנדערעס ערזעטצטען איזט עס דונקעל געוואָרדען אונד אלס זיא אין דער שטאדט גראן אנגעלאנגטען, דא קאמען דיא דאָרטיגען יודען בערייטס פאָן דער סינאגאָגע העראויס, דענן עס וואר שבת געוואָרדען. אין גראן וויילטע דאמאלס צופאלליג איין האָכבעריהמטער פרעמדער ראבבינער, נאמליך רבנו קלונמוס בן שבתי אויס ראָם. דיעזער ערהיעלט דאפאָן קענטניס, דאס פרעמדע יודען, ווענן אויך ניכט מוטהוויללינג, דען שבת ענטווייהט האבען. דער ראבבי בעפאהל, דאס זיא זאָ צו בעהאנדלען זייען, אלס אָב זיא אין חרם וואַרען אונד פערבאָט עס יעדערמאנן, דיא פרעמדען מיט „שלום עליכם" צו עמפּפאנגען. אם שבת וואורדען זיא ניכט צום גאָטטעסדיענסטע צוגעלאססען אונד וואורדען פאָן דער סינאגאָגע אויסגעשלאָסען.

אם היערויספאָלגענדען זאָנגטאג ליעס דער שטרענגע ראבבי דיא רעגענסבורגער יודען פאָר זיך אין דער סינאגאָגע ערשיינען, וואָ ער אן דער שפּיטצע איינעס בית דין פאָלגענדעס אורטהייל אויססשפּראך: 50 טאגע הינטער איינאנדער מיססען זיא פאָן מאָרגענס ביז צום אבענד פאסטען, איינע אויסנאהמע מאכען בלאָס שבת אונד ראש חודש, וואָהרענד דיעזער 50 טאגע מיססען זיא זיך יעדען טאג מלקות שלאָגען לאססען, (39 ריעמענשרייבע) אויסערדעם מיססען זיא דאנן איין גאנצעס יאהר אללמאָנאטליך דרייא מאָנטאגע אונד דאָננערסטאגע פאסטען אונד ענדליך מוססטען זיא איינע גראָססע געלדסוממע צו וואָהלטהאָטיגען צוועקקען דער געמיינדע אויסבעצאהלען.

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

עס איהרען קינדערן הינטערלאססען: „טרויעט ניכט קארל סאלאי!" דער מאנן איזט פאן איינעם העער פאן שולדנערען פערפאלגט, האט זייט אכט יאהרען קיינע שטייער געצאהלט אונד בעזיטצט ניכטס אלס דיא פאהיגקייט זיך איבעראלל פארצודראנגען, יעדערמאנן צו בעדראהען אונד זיינע טאלענטע דען מייסטביעטענדען צו פערקייפען. איינען זאלכען שאנדפלעקקען דארף דיא אונאבהאנגיגקייטספארטייא ניכט אויפנעהמען, זעלבסט ווענן דיעזער איין נאך זא גראסער אנטיסעמיטע איזט.

וויר עמפפעהלען אונזערען גלייבענסגענאססען אין נירעדיהאזא דיא פעראפפענטליכונג אונד פערפיעלפאלטיגונג דיעזעס איפריפעס דער קאפאשווארער אונאבהאנגיגקייטספארטייא. זיא פינדען דענזעלבען פיעל אויספיהרליכער אין דער מארגענאויסגאבע דעם „נעמזעט" פאם 25־טען מאי. דיא נירעדיהאזער וואהלער זאללען ערפאהרען ווער קארל סאלאי איזט, אונד וויא מאן בייא איהם „צו הויזע" איבער איהן דענקט.

וויא וויר פערנעהמען ווירד קארל אטוואש פאן דער קאנדידאטור אין גראסווארדיין צוריקטרעטען. ער ווירד יעדענפאללס זעהר קלוג דאראן טהון. דענן אין גראסווארדיין האט ער פאסט גאר קיינע אויסזיכט געוואהלט צו ווערדען. זיינע קאנדידאטור ערשווערט אלזא בלאס דיא לאגע אונזערער גלייבענסגענאססען, דיא געגען טיסא ניכט שטיממען קאננען אונד געגען קארל אטוואש צו שטיממען, ווירדע איהנען אויך זעהר שווער פאללען. (דיא רעדאקציאן.)

דיא אויסזיכטען דעם אבגעארדנעטען קאנדידאטען לעאפאלד גליק אים גראלטער בעצירקע (שאראשער קאמיטאט) זינד, וויא איינס פאן דארט געשריעבען ווירד, דיא בעסטען. זיין געגענקאנדידאט, גראף דעזשאפי אונד מיט איהם דער האנישפאלווער גייסטליכע אונד בעזאנדערס דער בעצירקסשטוהלריכטער מיט נאך איינינען בעאמטען ארבייטען צוואר שטארק מיט אנטיסעמיטישען מיטטעלן, דער זיעג דירפטע זיך דאך גליק צונייגען, דא דערזעלבע ביים פאלקע אויסעראָרדענטליך בעליעבט איזט, אונד ניכט איינמאל דיא אנטיסעמיטישען רעדען דעם גראפען, דער איבער דיא יודען וויא אין האלבהייער שימפפט, ווערדען דאס פאלק פאן גליק אבוועגדיג מאכען. אלס דער גראף נאך איינער זאלכען רעדע דאס פאן יודען שטארק בעוואהנטע האנישפאלווא (האנעשעווייטין) פאססירטע, וואורדע ער פאן דיעזען אפפענטליך בעשימפפט. דער גראף פאנד עס פיר קלוג זא ראש אלס מאגליך אים דעם ארטע הינויסצוגעלאנגען.

איינינע דער פארנעהמסטען אבגעארדנעטען, וויא מאקס פאלק אין אראד, מארטין יאקאי אין קאשוויא, רעזידער סילאדי אין דער יאזעפשטאדט, (בודאפעסט) היעלטען זאנטאג איהרע פראגראממרעדען, אין וועלכען זיא זיך פערדאממענד איבער דען אנטיסעמיטיסמוס אויסגעשפראכען האבען.

געסטערן היעלט מארטין וואהלמאנן, דער אין דער לעאפאלדשטאדט קיינען געגענקאנדידאטען האט, איינע זעהר שאנע פראגראממרעדע, דיא איינע גראסע אונד פארנעהמע צוהארערשאפט מיט יובעלנדעם בייפאלל אויפגענאממען האט. וואהלמאנן ערקלארטע אונטער אנדערעם: דאס מיניסטער פייער שולד דאראן זייא, ווענן זיך אין דיא רעגיערונגסקרייזע דער אנטיסעמיטיסמוס איינגעשליכען האט.

טראטצדעם דער האדהאזער וואהלפראזעס געזא אנאדי בריעפליך געבעטען האט, ניכט נאך האדהאז צו קאממען, קאם ער דאך זאנטאג דארט אן, אום — זיינען רעבענשאפטסבעריכט אבצוהאלטען. פריליך איזט אונפערשאמטהייט איינע דער הויפטאייגענשאפטען דער אנטיסעמיטען. אנאדי האט יעדאך דיעסמאל זיינע אונפערשאמטהייט ניכטס גענוצט. צופארדערסט ליעס דער שטאדטהויפטמאנן זאגען, דאס, דא ער ניכט מעהר אבגעארדנעטער איזט, ער געצוואונגען זיין ווירד, איהן אוים דער שטאדט צו וויזען, ווענן ער געגען דיא יודען העטצען זאללטע. ער מאגע זיך אלזא יעדעס שימפפווארטעס איבער דיא יודען ענטהאלטען. אנאדי וואר נאטירליך אויף איינע אנשטאנדיגע רעדע ניכט פארבערייטעט, ער ערקלארטע אלזא בלאס, דאס דער פראזידענט דער אונאבהאנגיגקייטספארטייא ניכט דאס רעכט האט דאריבער צו ענטשיידען, ווער צו דיעזער פארטייא געהארען דארף אונד ווער ניכט, ער (אנאדי) געהארע טראטץ דער ערקלארונג מאטשאריס דער אונאבהאנגיגקייטספארטייא אן. דיעזע רעדע האטטען 31 זאגע איינאינדרייסיג פערזאנען אן. אלעקסאנדער טשאנאדי איזט הייטע נאך דעבריעצין געפאהרען, מארגען ווירד איהם דארט איינע דעפוטאציאן דיא קאנדידאטור דעם נאנאשער בעצירקעס אנטראגען.

אים צווייטען וואהלבעצירקע דער שטאדט קעטשקעמעט, איזט גראף פיעל פעסטעטיטש, דער יעטצט אין אייפריגער יודענפיינד געווארדען איזט, געגען צווייא אנטיסעמיטישע קאנדידאטען, געגען פערושאי אונד ליפטאי, דיא איינאנדער גליהענד האססען, אלס קאנדידאט דער רעגיערונגספארטייא איינגעטרעטען. עס ווירד אינס געוויסס אויפריכטיג פרייען, ווענן דער יונגע גראף אויף דיעזער וויזע בעוויזען ווירד, דאס ער אין עכטער בעל־תשובה איזט.

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

*(יידישע אנטיסעמיטען אונד מוסרים.) פאר קורצעם טהיילטען וויר מיט, דאס סטערעני בערטאלאן (מ״ש), איין זאהן דעם נונמעהר פערשטארבענען ניפעסטער ראבבינערס געגען דיא ניפעסטער יודען אין איינער אן דען ווייצעגעשפאן איינגערייכטען אנקלאגעשריפט אויפגעטרעטען איזט. פאן דיעזעם ווירהענדען יידישען אנטיסעמיטען, דער בעקאנטליך מיטארבייטער דעס פיגנטלענישעג איזט, איזט נון ווידער איינע שאנדשריפט אונטער דעם טיטעל: „איין אפפענעס ווארט אן דיא ניפעסטער בירגער" ערשיענען. עס איזט דאס איינע איים ליגען, פערלייםדונגען אונד עקעלהאפטען אנקלאגען בעשטעהענדע מסירה. אין דערזעלבען בעשימפפט סטערעני דיא רעגיערונג, דען ווייצעגעשפאן דעס פעסטער קאמיטאטעס, אונד דען אבערשטאאטסאנוואלט קאזמא, וויל דיעזע אנגעבליך נור דען אינטערעססען דער יודען דיענען. בעזאנדערס זינד עס אבער דיא יודען ניפעסטס, זאגט סטערעני, וועלכע דען אראישען שאטין אונד דיא געמיינדע מיט הונדערטטויזענדען פאן גולדען שאריגען, אהנע דאסס דאס געריכט דאגעגען איינשרייטען מאכטע. עס קלינגט פאסט אונגלייבליך, דאס זא עטוואס פאן דעם מונדע איינעס יודען, דעם זאהנעס איינעס ראבבינערס, קאממע. נור דאס מיטטעלאלטער האטטע אהנליכע יודענפרעססער יידישער אבשטאממונג אויפצוווייזען, דיא זיך אבער אללע געטויפט האבען. דאס היטציגסטע אין זאלכעם אונגעהייער אויפטרייבען קאננטע, דאס שיען פאסט אונמאגליך. הונדערטפאך שאמלאזער איזט דיא ביטטע, מיט וועלכער זיך דיעזער אינפלאטהיגע פערלייםדער אן זיינע „ליבען" געזינונגסגענאססען, אן דיא אנטיסעמיטען, ווענדעט. דיעזע ערזוכט ער נאמליך, דאס זיא איהן אין זיינעם „עדלען" שטרעבען אונטערשטיטצען, אונד איהם בייא דער העראויסגאבע איינעס אנטיסעמיטישען ווערקעס, וועלכעס ער פעראפפענטליכען וויל, בעהילפליך זיין מאגען. אין דיעזעם ווערקע וויל איך, זאגט דער יידישע מסור, אללע שאנדטהאטען דער יודען פאר דער וועלט אויפדעקקען. איך וויל דער וועלט צייגען, אויף וועלכער וויזע דיא רייכען יודען איהר פערמאגען ערווארבען האבען. איך ביטטע אלזא מיינע אנטיסעמיטישען פריינדע אונד געזיננונגסגענאססען, אים גאנצען לאנדע, מיר זאלכע דאטען איינצושיקקען. פאן איבעראלל, וואו איין רייכער יודע וואהנט, ביטטע איך מיך צו פערשטאנדיגען, דורך וואס ער פערבריכען, בעטרוג, דיעבשטאהל אדער שווינדעל דערזעלבע רייך געווארדען איזט. דענן אויף עהרליכע וויזע האט קיין

פאליעטאן.

דיא געשיכטע דער יודען אין אונגארן.

(11 פארטזעטצונג.)

צוועלפטעס קאפיטעל.

איים דייטשלאנד איינגעוואנדערטע יודען.

דיא רויבציגע דער מאדיארען, וועלכע פאסט 50 יאהרע אנגסט אונד שרעקקען אין אייראפא פערברייטעטען, האבען געגען דיא האלפטע דעם 9־טען יאהרהונדערטס איין פיר דיא מאדיארען זעהר טרויריגעס ענדע גענאממען. נאכדעם דער דייטשע קאיזער היינריך פאן דער פאגעלשינע 9 יאהרע הינדורך דען אונגארן אונגעהייערן טריבוט בעצאהלט האט, נור דאמיט זיא אין זיין לאנד ניכט איינברעכען זאללען, פערוויינערטע ער דיעס אים צעהנטען יאהרע צו טהון. ער האט זיך נאמליך וואהרענד דער 9 יאהרע צום קריעגע טיכטיג פארבערייטעט. ער אומגאב דיא שטאדטע מיט מויערן, פיהרטע איינע נוטנעאיבטע רייטערשאפט איין, אונד ערוווארטעטע זא דיא מאדיארען, דאס זיא דען פערוויינערטען טריבוט זעלבסט האלען זאללען. דיא אונגארן ליעסען אויך ניכט לאנגע אויף זיך ווארטען. זיא דראנגען אין דייטשלאנד איין, ווא איהנען אבער איין אונערוווארטעטער עמפפאנג בערייטעט ווארדע. דאס העער דעם דייטשען קאיזערס האטטע איהנען בייא מערזעבורג איינע פורכטבארע ניעדערלאגע בייגעבראכט אונד דיא איבריגגעבליעבענען אין ווילדער פלוכט נאך אונגארן צוריקגעיאגט. אויך אין איטאליען, אים ביזאנטינישען קאיזערייך אונד אין אלל דען לאנדערן, וואהין דיא אונגארן איינצודרינגען פפלעגטען, געוואהנטע מאן זיך אן דיא ווילדע קאמפפוויזע דער מאדיארען, אונד יאגטע זיא מיט בלוטיגען קאפפען איבער דיא גרענצע. דיא אונגארן וויעדערהאלטען ניכט דעססאווענינער איהרע רויבציגע, ביז איהנען דאס העער קאיזער אטטא׳ס אים יאהרע 955 בייא אויגסבורג אן דער לעך איינע זאלכע ניעדערלאגע בערייטעטע, וויא עס זייטדעם נאך קיינע ארמעע דער וועלט ערליטטען האט. דאס גאנצע אונגארישע העער וואורדע ניעדערגעמאכט, דיא געפאנגענען אנפיהרער אויפגעהאנגט אונד נור 7 מאדיארען מיט אבגעשניטטענען נאזען אונד אהרען שיקטע דער קאיזער היים, דאמיט זיא צוהויזע ערצאהלען זאללען, וויא עס דעם אונגארישען העערע ערגאנגען איזט. דיא רויבציגע וואורדען פאן נון אב זעלטענער אונד נאהמען גאנץ איין ענדע, אלס דער פריעדליעבענדע פירסט געזא אים יאהרע 982 דיא רעגיערונג דעם לאנדעס איבערנאהם. דיעזער פינג אן דיא אונגארן דאראן צו געוואהנען, דאס זיא זיך שטאנדיגע וואהנארטע ערריכטען אונד אקערבוי בעטרייבען זאללען, וואס זיא פריהער דען אלטען בעוואהנערן דעם לאנדעס, דיא זיך איהנען אונטערוואָרפען האטטען, צו איבערלאססען פפלעגטען. פירסט געזא בעריעף אויסלאנדישע קויפלייטע אונד געווערבעטרייבענדע אין דאס לאנד: ער האפפטע דאס דיא אונגארן דורך דיא בעריהרונג מיט דען אויסלאנדערן אן איינע געארדנעטע לעבענסווייזע זיך לייכטער געוואהנען ווערדען, וואס דענן אויך דער פאלל וואר. דיעזע פרעמדען קויפלייטע אונד געווערבעטרייבענדע ווארען צומייסט יודען, דיא זיך דאנן אים לאנדע ניעדערליעסען, אונד בייא דען היימישען יודען דאס געפיהל דער רעליגיאזיטאט, דיא ליעבע צור יידישען וויססענשאפט, דיא זייט דער ערָאבערונג דעם לאנדעם פאסט גאנץ אויסגעשטארבען וואר, ווידער בעלעבטען. — יעטצט ערסט ענטשטאנדען אין אונגארן גערעגעלטע יודענגעמיינדען, דיא ביז דאהין טראטצדעם היער פיעלע יודען וואהנטען, ניכט עקסיסטירט האבען.

דיעזע מיסטענס אויס דייטשלאנד איינגעוואנדערטען יודען איבטען ניכט נור אויף איהרע אונגארישען גלויבענסגענאססען גראסען איינפלוסס אויס, זאנדערען זיא נאהמען אויך דען מאדיארען געגעניבער איינע זעהר וויכטיגע שטעללונג איין אונד ווארדען דעם לאנדע נאך קורצער צייט פאסט אונענטבעהרליך. דאס לאנד זאללטע ציוויליזירט ווערדען. איין נור אן קריעג אונד רויב געוואהנטעס פאלק זאללטע צו איינעם אקערבוי, האנדעל אונד געווערבע טרייבענדען פערוואנדעלט ווערדען. דיא קונסט, דיא ערדע צו בעארבייטען האבען דיא אונגארן דען היער וואהנענדען אונטעריאכטען פאלקען אבגעלויסט אונד האבען זיא דאס נאך זעהר לאנגע דיעזען איבערלאססען, וואהרענד דיא הערייבערופענען יודען, דיא האנדעל אונד געווערבע אויסשליעסליך אללייז בעהערשטען, פאן דען אונגארן ניכט אלס אונטערשטאכענע בעטראכטעט ווערדען דורפטען, אונד דא זיא אויף דיא דיענסטע דער יודען אימער מעהר אנגעוויעזען ווארדען, זא געוואנגען דיעזע איינע זעהר גליקליכע שטעללונג אים לאנדע. זיא האטטען איהרע אייגענע געריכטסבארקייט, געלאנגטען צו האהען שטעללונגען, ווארדען אפט מיט וויכטיגען מיססיאנען אים אויסלאנדע בעטרויט, דא דיא אונגארן, דיא אייגענטליך נאך פרעמדלינגע אין אייראפא ווארען, זאלכער פערמיטטלער בעדורפטען. בייא דער אומגעשטאלטונג דעם לאנדעס האטטען דיעזע יודען ענטשיעדען איינע זעהר וויכטיגע ראללע. וויר פינדען זיא איבעראלל אלס